

УДК 343.98; 343.148

Д. Г. Шумаєв

АКТИВНА ПРОЦЕСУАЛЬНА ПОЗИЦІЯ ЕКСПЕРТА

Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК) України, прийнятим Верховною Радою 13 квітня 2012 р., запроваджено змагальність сторін кримінального провадження. Для реалізації цього принципу сторони отримують рівні права на подання до суду скарг, документів, речей та інших доказів, передбачених кримінальним процесуальним законодавством. Джерелом доказів у кримінальному провадженні визнано висновок експерта. Призначати експертизу мають можливість як сторона обвинувачення, так і сторона захисту, і в цьому проявляється їх активна процесуальна позиція. Сутність активної позиції сторін кримінального процесу вивчали процесуалісти та криміналісти, такі як Т.В. Авер'янова, С.А. Альперта, А.Р. Белкін, Р.С. Белкін, Н.І. Клименко, Є.Ф. Куцова, В.К. Лисиченко, Н.П. Майліс, Ю.К. Орлов, О.Р. Россинська, М.Я. Сегай, В.Ю. Шепітько.

Теоретична актуальність теми дослідження полягає в тому, що в науковій літературі активна процесуальна позиція експерта в реалізації функції сторін в умовах нового Кримінального процесуального кодексу України не була предметом окремого вивчення науковцями. Практична значущість цього дослідження полягає в тому, що визначення змісту та можливості реалізації експертом власної активної процесуальної позиції дозволить сторонам кримінального провадження ефективно використовувати свої можливості під час розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, а також вирішення завдань із запобігання злочинів.

Метою статті є встановлення змісту та визначення можливості реалізації експертом активної процесуальної позиції під час виконання своїх функцій сторонами кримінального провадження.

Для розгляду активної процесуальної позиції вважаємо за доцільне застосувати лінгвістичний аналіз цього поняття. Розглянемо його загальне соціальне значення. Так, у тлумачному словнику активність розглядається як процес та діяльність [1]. Позиція – як положення або місце [2]. Ми погоджуємося з ученими, які вважають, що активна життєва позиція виробляється протягом тривалого часу в процесі оволодіння соціальним досвідом, професійною майстерністю. Стрижнем активної життєвої позиції, її фундаментом є світогляд особистості, моральні переконання та ставлення до громадського обов'язку. Основними структурними компонентами активної життєвої позиції є такі: 1) нормативно-оцінний, що включає стійкі та всебічно розвинені знання, переконання, відносини особистості; 2) мотиваційно-спонукаючий, що містить соціальні й особисті значущі провідні потреби, установки, схильності, ідеали та інші характеристики особистості; 3) практично-дієвий, що відображає постійну готовність людини до дій на благо суспільства, її стійкі вольові зусилля та високу емоційну витриманість. Показниками прояву активної життєвої позиції виступають такі явища:

1) цілеспрямованість та усвідомленість дій і вчинків людини; 2) відповідальність та активність у різних видах діяльності незалежно від умов, за яких вони здійснюються; 3) результати діяльності та громадської активності людини, що відповідають вимогам діяльності й умов життя в суспільстві; 4) реальні дії, вчинки та спосіб життя особистості [3, с. 297].

Стратегічним напрямком у розвитку принципів кримінального процесу є орієнтир на подолання інквізиційно-розшукового начала судочинства, посилення елементу диспозитивності та, звичайно ж, будь-яка нормативна підтримка розвитку основ принципу змагальності. Визнається позитивним поширення дії принципу змагальності не лише на судові стадії, а й на більш ранні етапи судочинства, тим самим підвищення рівня соціальної активності основних гравців у кримінальному процесі. Таким чином, розвиток принципів кримінального процесу в сучасній Україні повинен здійснюватись законодавцем і науковою громадськістю на основі системного уявлення про весь загальний кримінально-процесуальний інструментарій, тобто мають враховуватись також перспективи динаміки кримінально-процесуальних феноменів статусу, процесуальних засобів тощо. [4, с. 68].

Активна правова позиція в справі конкретного процесуального суб'єкта-учасника процесу припускає розгалужену систему юридичного інструментарію, яким повинен володіти не лише безпосередній суб'єкт-носії процесуального статусу [4, с. 70]. Процесуальність активної правової позиції означає її регулювання кримінальним процесуальним законодавством, оскільки саме Кримінальний процесуальний кодекс України розкриває стадії кримінального процесу, порядок його проведення й мету. На підставі аналізу наукової літератури вважаємо необхідним внести до змісту поняття «процесуальна позиція» категорійний апарат управління, оскільки це поняття належить до управлінських. Вона проявляється в ставленні суб'єкта до керованого об'єкта, тому що суб'єкт може складати певні процесуальні документи [5]. Тому змістом активної процесуальної позиції вважаємо таке: 1) відношення до процесуальної процедури, тобто можливість втручання або управління її процесом; 2) відношення до інших учасників процесу, тобто можливість управління їхніми діями; 3) ухвалення процесуально значущих документів, які реалізують управлінський вплив.

Відповідно до цього розуміння проаналізуємо позиції основних учасників кримінального провадження з урахуванням їх функцій у кримінальному судочинстві. Правильність визначення цих функцій та їх носіїв дає можливість точно встановити місце й роль кожного учасника у вирішенні завдань судочинства. В.П. Шибіко, В.Т. Нор підтримують існування в кримінальному процесі трьох базових функцій: обвинувачення, захисту, розгляду справи. Така класифікація функцій є очевидною, адже їх існування характерне для принципу змагальності сторін, який є базовим у кримінальному процесуальному законодавстві. У результаті аналізу чинного Кримінального процесуального кодексу України можна здійснити характеристику процесуальних функцій сторін.

Функція обвинувачення являє собою діяльність, спрямовану на викриття особи, яка вчинила проступок (або суспільно-небезпечне діяння в стані неосуд-

ності). Такого значення функція обвинувачення набуває тому, що саме від волі обвинувача залежить початок процесу, і нею багато в чому визначається його результат.

Функція захисту як процесуальна діяльність має на меті захист обвинуваченого (підсудного) від висунутого проти нього звинувачення, виправдання підсудного або виявлення обставин, що пом'якшують покарання засудженого. Учасниками, які виконують функцію захисту, є обвинувачений, захисник, цивільний відповідач, його представник, а також законний представник.

Функція правосуддя є центральною в кримінальному судочинстві. Її може бути визначено як процесуальну діяльність, спрямовану на вирішення спірних ситуацій між сторонами обвинувачення й захисту під час розгляду справи, остаточне винесення судом рішення про винуватість обвинуваченого та його покарання [6, с. 154].

Відповідно до Конституції України основними засадами судочинства є рівність усіх учасників процесу перед законом і судом та змагальність сторін (ст. 129) [7].

Розподіл учасників кримінального судочинства на групи відповідно до їх правового статусу існував із прадавніх часів. Чіткого структурування інституту сторони в кримінальному процесі Російської імперії набув за часів реформ 1860 р. Видатний юрист XIX століття В.Д. Спасович звертав увагу на важливе значення в інквізиційному судовому процесі доказів, наданих його сторонами [8, с. 13–20]. Ми погоджуємося, що поняття суб'єктів кримінального процесу є значно ширшим та включає в себе його учасників як самостійний інститут. За КПК України 2012 р. у кримінальному процесі суб'єкти кримінально-процесуальних відносин, об'єднані спільними правовими позиціями, завданнями в процесі, виступають стороною, що протистоїть іншій стороні. Згідно зі ст. 36–59 нового КПК України стороною обвинувачення є прокурор, орган (керівник, слідчий) досудового розслідування, оперативні підрозділи; стороною захисту є підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений, законний представник підозрюваного, обвинуваченого, захисник. Однією із загальних засад кримінального судочинства є змагальність сторін, що закріплено в ст. 7 КПК України. Саме наявність сторін у кримінальному процесі означає реалізацію правосуддя на засадах змагальності. Лише активна позиція сторін, спрямована на доведення своїх правових позицій перед судом, зможе реально розкрити поняття змагальності, забезпечити її дієвість [9, с. 89–90]. Сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та надання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також реалізацію інших процесуальних прав (ч. 2 ст. 22 КПК України). Зазначимо, що в Кримінальному процесуальному кодексі України встановлено також зміст діяльності кожного із суб'єктів виконання процесуальних функцій. Можливість реалізації функції захисту є процесом втілення правових приписів щодо здійснення захисту особи під час кримінального провадження в поведінці суб'єктів цієї функції. Завдяки реалізації правових норм, які передбачають здійснення функції захисту, досягаються мета й результати правового регулювання, що проголошуються зако-

нодавцем у процесі правотворення. Функція захисту реалізується наданням її суб'єктам необхідних правових можливостей для доведення невинуватості особи у вчиненні злочину або наведення доказів, які підтверджують обставини, що пом'якшують її вину [10, с. 224]. Зміст і можливості реалізації стороною захисту своїх функцій розкрито у відповідних нормах Кримінального процесуального кодексу України (ч. 1 ст. 22, ст. ст. 44, 45, 221, 290). Аналогічно законодавець розкриває зміст і суб'єктів функції судового розгляду, що закріплено в ч. 1 ст. 3, ч. 6 ст. 22 та інших нормах КПК України.

Проаналізувавши відповідні норми Кримінального процесуального кодексу України, позицію сторони захисту варто розуміти як активну процесуальну позицію, оскільки вона під час виконання своїх функцій втручається в діяльність інших учасників та може формувати процесуальне значуще рішення.

Згідно з чинним законодавством прокурор є основним суб'єктом виконання функції обвинувачення. Зміст його діяльності, як зазначено в ч. 4 ст. 22 КПК України, становлять «повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, звернення з обвинувальним актом та підтримання державного обвинувачення в суді». Предмет і зміст державного обвинувачення розкриті в п. 3 ч. 1 ст. 3 КПК України: «Процесуальна діяльність прокурора, що полягає в доведенні перед судом обвинувачення». Більш конкретно вони розкриті в нормах ст. 36 КПК України щодо процесуального статусу (повноважень) прокурора, напрямку й змісту його діяльності як сторони кримінального провадження (ч. ч. 1, 2 ст. 22 КПК України), а деталізовані в приписах закону щодо форм і способів реалізації ним окремих кримінальних процесуальних інститутів (ст. ст. 92, 93 КПК України) і норм у кожній окремій процесуальній ситуації на всіх без винятків стадіях та етапах кримінального провадження (ст. ст. 214, 276, 280, 284, 291, 339 КПК України). Кінцева ж мета обвинувальної діяльності прокурора сформульована в п. 3 ст. 3 КПК України: «Забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення». Її досягнення здійснюється прокурором шляхом виконання завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України), які своєю чергою вирішуються шляхом реалізації ним і під його процесуальним керівництвом та іншими суб'єктами сторони обвинувачення наданих їм законом повноважень. Аналіз повноважень прокурора дозволяє розуміти його позицію як сторони обвинувачення як активну процесуальну позицію, оскільки він також під час виконання своїх функцій втручається в діяльність інших учасників кримінального провадження та формує процесуальне значуще рішення.

Оскільки трактування функцій у кримінальному провадженні має бути однаковим і не залежати від того, чи є вони основними (головними), наведений вище підхід до їх визначення слід застосовувати до всіх сторін кримінального процесу.

Новелою українського законодавства є запровадження інституту слідчого судді. Предметом діяльності слідчого судді під час реалізації ним тих чи інших повноважень слід визнати факти й обставини та їх правову (кримінальну й процесуальну) оцінку (кваліфікацію), що викладені сторонами, іншими учасниками провадження в поданих йому клопотаннях, скаргах, а також

факти, виявлені самим слідчим суддею, з якими закон пов'язує необхідність відповідного процесуального реагування з його боку. Змістом діяльності слідчого судді є судовий розгляд клопотань, скарг і прийняття за його результатом процесуальних рішень, а також дії та рішення як акти реагування на виявлені ним факти порушень, за загальним правилом – порушень прав, свобод та інтересів особи в ході досудового розслідування. Мета ж власне його діяльності, якщо її розглядати в узагальненому вигляді, одна – прийняття законного, обґрунтованого та справедливого рішення, учинення законної, обґрунтованої та справедливої дії. Однак слід мати на увазі, що слідчий суддя не приймає ні кінцевих (остаточних) рішень кримінального провадження, ні рішень по його суті. Усі його рішення є або допоміжними, або етапними – такими, що тягнуть за собою прийняття відповідних рішень чи виконання дій, що з них постають, іншими суб'єктами провадження (прокурором, слідчим та іншими), прийняття, здійснення яких має власну мету, досягнення якої без відповідного рішення слідчого судді неможливе. Тому вказану безпосередню мету діяльності слідчого судді під час визначення його функцій завжди слід пов'язувати з цілями (метою) процесуальних рішень чи дій, задля забезпечення досягнення яких і приймалося його рішення. Указані цілі (ніби) якби «накладаються» одна на іншу. У законодавчому визначенні слідчого судді як суб'єкта кримінального провадження («судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні» – п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК України) означено і предмет, і зміст, і мету його діяльності, проте означено лише в цілому. Їх конкретизація міститься в приписах або постає з приписів закону щодо тих процесуальних інститутів і норм, обов'язковими правовими елементами яких (ст. ст. 81, 114, 117, 134, 140, 144, 176, 196, 206, 225, 223, 303, 493, 583 та інші КПК України) є групи повноважень та окремі самостійні повноваження слідчого судді [11, с. 294–296]. Отже, діяльність слідчого судді теж розуміємо як активну процесуальну позицію, оскільки під час виконання своїх функцій він втручається в діяльність інших учасників та формує процесуальне значуще рішення.

Таким чином, проаналізувавши функції сторін кримінального провадження та їх зміст, ми бачимо, що для їх реалізації необхідно проявляти активну процесуальну позицію. Так, у змагальному судочинстві сторона обвинувачення проявляє активну позицію, підтримуючи обвинувачення в суді. Сторона захисту проявляє її, захищаючи обвинуваченого. Суд проявляє її, керуючи судовим засіданням.

Проаналізуємо позицію судового експерта. Відповідно до ст. 242 КПК України, експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Також повноваження експерта, його права та обов'язки, порядок проведення експертного дослідження закріплені в Законі України «Про судову експертизу», Інструкції про порядок призначення та проведення експертиз та експертних досліджень [12; 13]. Перша ознака активної процесуальної

позиції експерта (втручання в процес) відсутня; за другою ознакою він також не втручається в діяльність сторін кримінального судочинства, однак він видає процесуальні документи – висновок експерта, який відповідно до чинного Кримінального процесуального кодексу України є джерелом доказів.

Можна припустити, що в експерта пасивна процесуальна позиція, однак необхідно зазначити, що він як учасник кримінального провадження має право на експертну ініціативу, тому вважаємо таке припущення недосконалим. Експертну ініціативу багато криміналістів вважають науковою категорією, і вона вже кілька десятиліть привертає увагу теоретиків і практиків, однак її місце та взаємозв'язок із профілактичною функцією експерта не були предметом окремого вивчення. Так, Р.С. Белкін представляв експертну ініціативу як установлення експертом на свій розсуд обставин і фактів, які не були передбачені експертним завданням, однак на думку експерта мають значення під час проведення експертного дослідження [14, с. 81]. Він же звертав увагу, що експертна ініціатива являє собою діяльність експерта під час проведення експертних досліджень із метою виявлення обставин, які сприяли або могли сприяти вчиненню злочинів [14, с. 176]. П.В. Вінницький і С.Л. Мельник, розвиваючи цю позицію, доходять висновку про експертну ініціативу як кримінально-правову категорію [15, с. 57]. Деякі вчені вважають, що експертна ініціатива – це право експерта вказувати на виявлені факти та обставини, що сприяли вчиненню злочину [16].

Зауважуємо, що в змагальному судочинстві інтереси сторін кримінального провадження різні, тому судова експертиза під час її призначення буде неминуче проводитися в аспекті функції окремої сторони кримінального процесу. На нашу думку, це не відповідає принципу об'єктивності судового розгляду справи. Вважаємо, що для забезпечення об'єктивності та достовірності експертного дослідження необхідна активна процесуальна позиція експерта. Оскільки, наприклад, за допомогою експертної ініціативи експерт втручається в кримінальний процес та вносить клопотання про надання додаткових зразків експертного дослідження.

Зазначаємо, що судовий експерт відповідно до чинного Кримінального процесуального кодексу України є учасником кримінального процесу. Він проводить експертне дослідження на основі спеціальних знань. Законодавцем не врегульовано визначення поняття спеціальних знань, проте серед більшості науковців вважається, що спеціальні знання – це використовуване в криміналістиці поняття, яке означає сукупність знань, з якими учасники процесу доказування не знайомі, до яких відносяться наукові, технічні, професійні знання, отримані під час навчання, і навички, набуті в процесі спеціальної роботи, використовувані під час пошуку, вилучення, дослідження слідів злочину для забезпечення встановлення істини у справі [17, с. 80]. Підкреслюємо активну позицію експерта в опануванні спеціальними знаннями в процесі навчання та спеціальної підготовки. Таким чином, змістом прояву активної процесуальної позиції експерта під час провадження експертизи є ініціативне застосування спеціальних знань.

Для відповіді на поставлені питання експерт під час провадження експертного дослідження використовує експертну технологію дослідження об'єкта.

Експертна технологія – це система робочих операцій, які складають раціональні дії з оптимального використання судовим експертом наявних ресурсів (матеріальних, технічних та фінансових, трудових, інтелектуальних, нормативно-правових) для забезпечення результативного проведення судових експертиз [18]. Підкреслюємо активну процесуальну позицію експерта під час використання експертної технології, що передбачає формування експертом (комісією експертів) завдання на власне дослідження. Ми вважаємо, що організаційною формою використання спеціальних знань є експерта технологія.

Частиною 9 ст. 101 Кримінального процесуального кодексу України закріплено, що експерт повинен передавати висновок стороні, за клопотанням якої було здійснено експертизу. Це суперечить принципу змагальності, тому що сторони, наприклад, для того щоб ефективно відстоювати свої права й інтереси в суді, повинні бути рівною мірою ознайомлені з матеріалами справи. Відсутність же інформації про результати дослідження, з одного боку, спричинить неефективне відстоювання стороною своєї активної процесуальної позиції у справі, з іншого, матиме результатом подання значної кількості заяв щодо відкладення судового засідання, мотивуючи це тим, що сторона не ознайомлена з усіма матеріалами справи. Ми рекомендуємо експерту не лише під час провадження експертного дослідження, а й після його проведення проявляти свою активну процесуальну позицію та повідомляти суд про завершення експертизи.

Таким чином, для забезпечення об'єктивної участі експерта в реалізації функції сторін необхідна його активна процесуальна позиція. Основним змістом активної процесуальної позиції є ініціативне застосування спеціальних знань. Організаційною формою застосування активної позиції є експертна технологія.

Рекомендуємо експерту не лише під час провадження експертного дослідження, а й після його проведення проявляти свою активну процесуальну позицію та ініціативним чином повідомляти суд про завершення експертизи.

Література

1. Ушаков Д.Н. Толковый словарь современного русского языка / Д.Н. Ушаков. – М. : Аделант, 2013. – 800 с.
2. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка : [около 100 000 слов, терминов и фразеологических выражений] / С.И. Ожегов. – М. : Оникс; Мир и образование, 2011. – 736 с.
3. Крысько В.Г. Психология и педагогика. Вопросы – ответы. Структурные схемы / В.Г. Крысько. – М. : Юнити-Дана, 2004. – 365 с.
4. Куліков О.П. Кримінально-процесуальні заходи забезпечення активної позиції учасників процесу / О.П. Куліков // Вісник академії адвокатури України. – 2008. – № 13. – С. 67–72.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України [наук.-практ. коментар] / за заг. ред. проф. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.С. Шумила – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
6. Шумаєв Д.Г. Взаємодія судового експерта з учасниками кримінального провадження під час реалізації ними процесуальних функцій / Д.Г. Шумаєв // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – Вип. 3. – Т. 2. – С. 152–155.
7. Конституція України [наук.-практ. коментар] / редкол. В. Я. Тацій, О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш та ін. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Х. : Право, 2011. – 1128 с.
8. Спасович В.Д. О теории судебно-уголовных доказательств в связи с судоустройством и судопроизводством / В.Д. Спасович. – М. : ЛексЭст, 2001. – 112 с.

9. Маслій О.В. Легалізація терміну «сторони» в кримінальному-процесуальному законодавстві України / О.В. Маслій // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1 – С. 87–94.
10. Шнягін О. Поняття і гарантії забезпечення реалізації функції захисту в кримінальному процесі України / О. Шнягін // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – № 1. – С. 223-233.
11. Попелюшко В. О. Функції слідчого судді у кримінальному провадженні / В. О. Попелюшко // Малиновські читання : мат. міжнар. наук-практ. конф. (м. Острого, 15–16 листопада 2013 р.). – Острого : [Б.в.], 2013. – С. 294–298.
12. Про судову експертизу : Закон України (з чинними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
13. Інструкція про порядок призначення та проведення експертиз та експертних досліджень : Затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08 січня 1998 р. № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26 груд. 2012 р., № 1950/5) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/print1392286538612149>.
14. Белкин Р.С. Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. – М. : Мегатрон XXI, 2000. – 334 с.
15. Виницкий П.В. Экспертная инициатива в уголовном судопроизводстве : [монография] / П.В. Виницкий, С.Л. Мельник. – М. : Экзамен, 2009. – 384 с.
16. Словник основних термінів судових експертиз (теорія, організація та нормативно-правове регулювання) / В. М. Шерстюк (кер. авт. кол.), В. В. Лук'яненко. – Сімферополь : КримНДІСЕ, 2008. – 182 с.
17. Аванесян А. А. Необходимость разработки понятия «специальные знания» / А. А. Аванесян, Д. Г. Шумаев // Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства : матер. міжнар. наук-практ. конф. (м. Харків, 12-13 квітня 2012 р.) : у 4 т. – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2012. – Т. 4. – 2012. – С. 78-80.

Анотація

Шумаев Д. Г. Активна процесуальна позиція експерта. – Стаття.

Досліджено проблемні аспекти реалізації активної процесуальної позиції експертом у реалізації функцій сторін в умовах змагального кримінального судочинства. Автор піддав аналізу наукову літературу з наведеного питання, розглянув думки провідних науковців щодо сутності повноважень учасників кримінального процесу. Увагу акцентовано на доцільності застосування категорії управління під час аналізу процесуальної активності сторін. Розкрито зміст активної процесуальної позиції. Доведено, що для забезпечення ефективності участі експерта в реалізації процесуальних функцій сторін необхідна активна процесуальна позиція експерта. Її підґрунтя складає право експерта на ініціативу. Обґрунтовано, що основним змістом активної процесуальної позиції є ініціативне застосування спеціальних знань. Доведено, що організаційною формою реалізації активної позиції експерта є експертна технологія. Рекомендовано експерту проявляти власну активну процесуальну позицію також на етапі супроводження експертизи під час судового розгляду справи.

Ключові слова: сторони кримінального провадження, функції сторін, процесуальна позиція, спеціальні знання, експертна ініціатива, процесуальна активність, експертна технологія.

Аннотация

Шумаев Д. Г. Активная процессуальная позиция эксперта. – Статья.

Исследованы проблемные аспекты реализации активной процессуальной позиции экспертом в реализации функций сторон в условиях состязательного уголовного судопроизводства. Автор подверг анализу научную литературу по приведенному вопросу, рассмотрел мнения ведущих ученых о сущности полномочий участников уголовного процесса. Внимание акцентировано на целесообразности применения категории управления при анализе процессуальной активности сторон. Раскрыто содержание активной процессуальной позиции. Доказано, что для обеспечения эффективности участия эксперта в реализации процессуальных функций сторон необходима активная процессуальная позиция эксперта. Ее основу составляет право эксперта на инициативу. Обосновано, что основным содержанием активной процессуальной позиции является инициативное применение специальных знаний. Доказано, что организационной формой реализации активной позиции эксперта является экспертная технология. Рекомендовано эксперту проявлять собственную активную процессуальную позицию также на этапе сопровождения экспертизы во время судебного рассмотрения дела.

Ключевые слова: стороны уголовного производства, функции сторон, процессуальная позиция, специальные знания, экспертная инициатива, процессуальная активность, экспертная технология.

Summary

Shumaiev D. G. Active procedural expert position. – Article.

The problem aspects of realization of active procedural expert opinions are investigated in the implementation of functions of the parties in terms of adversary criminal proceedings. The author has analyzed the scientific literature of the following issues, considered views of leading scientists about the essence of participants' powers of the criminal process. It is emphasised the reasonability of use of category management in the analysis of the procedural activity of the parties. The content of active procedural position is disclosed. It is proved that for efficiency expert participating in the implementation of procedural functions of the parties the active procedural expert opinion is required. Its foundation is the right expert to initiative. It is founded that the basic content of active procedural position is proactive application of special knowledge. It is proved that the organizational form of the active position of the expert is an expert technology. It is recommended that expert shows his own active procedural position on the stage of examination accompanying at trial.

Key words: parties of criminal proceedings, functions of the parties, procedural position, special knowledge, expert initiative, procedural activity, expert technology.

УДК 343.1

Н. В. Гуменна

ПОНЯТТЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ РОЗШУКУ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ НИМ РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Низький рівень розкриття кримінальних правопорушень у нашій країні обумовлений значною мірою роз'єднаністю дій органів слідства та оперативних підрозділів, недостатнім використанням потенціалу різних видів експертиз, слабкими й непродуктивними формами взаємодії, недостатньою професійною підготовкою, а в деяких випадках – притупленням почуття відповідальності за доручену справу в слідчих, працівників органів, що здійснюють дізнання, та експертів.

Успіх у розкритті кримінальних правопорушень пов'язується і вченими, і практичними працівниками з характером та якістю взаємодії слідчих та інших суб'єктів розшуку. Пояснюється це тим, що в боротьбі зі злочинністю правильно організована взаємодія дає зазвичай великий ефект. Не випадково саме тому так багато робилось і робиться сьогодні для того, щоб віднайти такий варіант організації взаємодії, який забезпечував би найбільш оптимальний розподіл обов'язків між органами, що ведуть боротьбу зі злочинністю, узгодженість у плануванні й проведенні гласних слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативних заходів із розкриття, розслідування й попередження кримінальних правопорушень. Однак говорити, що наявні системи взаємодії є повністю досконалими, ми не можемо, оскільки в них, як показує практика, ще багато недоліків і невирішених питань.

Вищевикладене визначає актуальність додаткового дослідження в галузі взаємодії під час організації слідчої роботи, зокрема розшукової діяльності слідчого.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням щодо поняття, форм і принципів взаємодії слідчих з іншими суб'єктами розшуку займалися В.С. Зеленецький, І.В. Озерський, І.Ф. Герасимов, І.М. Гуткін, М.В. Салтевський, В.Ю. Шепітько, К.В. Антонов, Р.С. Белкін, Б.А. Вікторов, О.Ф. Долженков, Л.Б. Півненко, В.П. Дробот, І.П. Козаченко, В.П. Корж, А.Г. Лекарь,